

To smo zapisali z najboljšim namenom, da svet zve, s kakšnimi razmerami se bojujemo učitelji pri svojem težavnem poklicu. In takih razmer, do skrajnosti žalostnih, je največ v ljubljanski okolici. O Rudniku pa vzkliknemo še enkrat: Oj, srečni kmetje, srečna vas! Ubogi tovariš Petrič! Uboga rudniška mladina!

Izpred upravnega sodišča.

Vpokožitev ravnatelja J. Lapajneteta pred upravnim sodiščem na Dunaju dne 15. junija t. l.)

(Konec.)

Sledeče pa, za katero sem v rekurzu ponudil v slučaju potrebe dokazila, naj služi v dokaz, da je šolska oblast do najnovejšega časa, tudi po 9. marcu 1905, moje sposobnosti očitno priznavala.

Okr. šol. nadz. g. Albin Belar, ki je nadzoroval mešč. šolo meseca julija 1905 skozi več dni, je po nadzorovanju dne 15. julija sklical konferenco učnega personala, da mu priobči uspehe vizitacije. Bil je z učnimi uspehi jako zadovoljen, a meni se je zahvalil z besedami: Ich danke Ihnen im Namen des Dienstes für die Fortschritte der Schule; es freut mich, daß die Verfügungen, die ich getroffen, Früchte getragen haben.“

Pri razpravljanju o posameznih predmetih me je g. nadzornik pohvalil, daß er in einigen Klassen eine gewandte deutsche Aussprache konstatieren konnte.“

Da se uveri vsaj o nezanesljivosti, moje vpokožitev proizvodivšega, zvedeniškega mnenja šolske oblasti, naj blagovoli visoki sodni dvor ti dejstvi primerjati z razlogi dekreta z dne 15. julija 1900, št. 3417, ki se istega dne niso upali, „me deklarirati za voditelja ljudske dvorazrednice“, ter me dolžili: „auf die Erzielung der so wichtigen Sprechfertigkeit sehen Sie bei den Schülern gar nicht“!?

Ako se še uvažuje, da me je šolska oblast dolgo časa nadlegovala, naj prosim iz razloga telesnega vprašanja za vpokožitev; da se je o taki priliki okr. šol. nadzornik izrazil „Herr Direktor, Sie haben sich viele Verdienste um die Schule erworben; schreiten Sie um die Pension ein, wir werden für einen ehrenvollen Rückzug sorgen“ in je predsednik okr. šol. sveta obljubo tolmačil tako, da mi bodo šteli eno leto več v pokojnino; ako se še ne pozabi, da so mi za naslednika imenovali kolego, katerega učne sposobnosti je sedanja šola nadzirujoča oblast enako črno slikala kakor moje, potem se mora priti do prepričanja, da pomanjkanje učnih in voditeljskih sposobnosti ni bilo nikdar pravi vzrok moje vpokožitve.

Odlok c. kr. dež. šol. sveta z dne 15. julija, št. 3417, je navedel vsaj nekaj dejanskega stanu, iz katerega je izvajal vpokojitveni razlog.

Jaz sem v vložnem rekurzu izpodbijal ta dejanski stan kot neresničen, oziroma pomanjkljivo ugotovljen.

Proti očitjanju, „daß ich beim Geschichtsunterrichte den Schülern nicht zusammenhängend erzählen, sondern auf bunt aneinander gereihete Fragen kurz antworten lasse“, sem odgovarjal, da zgodovine po izkazih šolskega kataloga sploh že pet let ne poučujem.

Proti očitjanju, da dajem učencem prelahke in prereditelne naloge, sem opozoril, da sloni na zmoti to mnenje dež. šol. nadzornika, ki je v naglici mislil, da je pregledal zvezke

vseh razredov, a je videl le prve vaje prvega razreda mešč. šole.

S pavšalnim očitjanjem, „da ne vodim uradnih spisov“, sem se čutil žaljenega na svoji časti ter prosil ministrstvo, naj me, ako po posebnem odposlancu ne konstatira neresničnosti te dolžitve, pripusti vsaj k sodnemu dokazu iste.

Branil sem se tudi protivsem ostalim dolžitvam in stavil stvari primerne predloge.

Toženo naučno ministrstvo ne le ni sprejelo teh predlogov in ni ovrгло resničnosti mojih ugovorov, temveč je brez vsake potrebe, brez vsake podlage in brez utemeljitve odloka dež. š. sveta na mojo pritožbo reformiralo v mojo škodo (in pejus), ker je razširilo ugotovitev moje učne nesposobnosti na vrsto let! Da tako postopanje ne odgovarja ne zakonu ne resnobi slučaja, najmanj pa ugledu najvišje šolske oblasti, je jasno vsakomur.

Sledeči dogodki, ki so se vršili neposredno pred sklepom dež. š. sveta, da se proti meni uvede vpokojitveno postopanje, naj dokažejo, da organi, ki jih je odposlala šolska oblast nadzorovat moje službovanje, niso bili neprizadeti nadzorniki, torej niso mogli podati objektivnih referatov; na katere se sedaj sklicuje naučno ministrstvo.

Okr. š. nadzornik g. Albin Belar je prišel koncem šolskega leta 1903/04. Na moj vdani pozdrav odgovori: „Hat Er sein Pensionsgesuch noch nicht überreicht?“ Te besede so našle pot tudi v javnost, in jih vlada nikdar dementirala.

Meni ni do tega, da zve visoki sodni dvor, v kakem tonu si dovoljuje na Kranjskem okr. š. nadzornik obdejavati z ravnateljem mešč. šole, četudi zanj nisem prejel nobenega zadoščenja. Priobčujem pa nadzornikove besede, ker so po m. m. argument iz njegovih lastnih ust, s kakim namenom me je prišel nadzorovat in kak rezultat je hotel doseči s svojim nadzorovanjem.

Neposredni povod k vpokojenju je dal referat dež. š. nadzornika g. Franca Levca o njegovem nadzorovanju. Ko sem zvedel za vsebino tega neverjetnega poročila, sem se osebno podal k g. nadzorniku. Tedaj je g. Levce izrecno obžaloval, da je bil po smrti svojega sina zadržan, udeležiti se dotične seje dež. š. sveta, v kateri se je v njegovi odsotnosti prečital njegov prenapleni referat in na njega podlagi sklenilo vpokojitveno postopanje. Obžaloval je dalje, da ni več v njegovi moči zadržati uvedenega postopanja.

Ako je oddal g. nadzornik sam o svojem referatu tako sodbo (in zato sem ponudil dokaz), potem tudi ministrstvo ni smelo obtičati na besedah tega referata.

Ker sega ministrstvo vrsto let nazaj, in ker najbrže izrečena mi ukora nista ostala brez vpliva na postopanju dež. šol. sveta, zato si dovoljujem pojasniti tudi genezo teh dveh kazni. Prvi ukor se mi je izrekel po prizadevanju prejšnjega predsednika okr. š. sveta, proti kateremu sem zastopal mnenja, da je prva instanca mešč. šole nadzirujoče šolske oblasti krški krajni in neokrajni š. svet, kakor je on hotel. Visoko upravno sodišče je o tem vprašanju razpravljalo dne 13. septembra 1899 ter v sodbi št. 13.991 zavrnilo pravni nazor okr. glavarja in pritrdilo mojemu. Vkljub temu in vkljub moji prošnji se mi pa izrečeni ukor ni preklical.

Za drugi ukor je skrbel sedanji dež. š. nadzornik. Zaradi netočne njegove informacije se me je obdolžilo, da sem zapravil važno uradno listino (učni načrt) izza ustanovitve šole (l. 1883).

Ko sem stvar pojasnil, se me je zaradi tega sicer opravičilo, a moji prošnji za preklic ukora se ni ugodilo iz razloga, ker je na dotični listini (torej iz l. 1883.) manjkala oznaka eks-hibitne številke! — Tudi ta moja obsodba meče senco na svojega sodnika.

Moji letni aktivitetni dohodki neposredno pred vpokojenjem so znašali 3160 K. Dež. š. svet mi je odmeril pokojnino le od zneska 3060 K, in je naučno ministrstvo z izpodbijanem odlokom moj rekurz proti tej odmeritvi zavrnilo. Naučno ministrstvo je bilo mnenja, da „remuneracije 100 K, katero sem užival za vodstvo enoletnega učnega kurza v smislu dež. zak. z dne 30. julija 1900, št. 17, ni smatrati za del dohodkov, ki štejejo v pokojnino.“

To mnenje, ki ga opira ministrstvo na izraz „remuneracije“, je krivo.

V smislu al. 2 § 61. zak. z dne 30. julija 1900, se štejejo za del plače, od katere se odmeri pokojnina, vse starostne in funkcijske doklade šolskih voditeljev.

Doklada 100 K, ki sem jo užival za vodstvo dopolnujočega učnega kurza, je po svojem bistvu funkcijska doklada. Za nazor sam ne gre prvič, ker zakon ni podal na nobenem mestu pravne nravi „remuneracije“, drugič ker po statutu kurza nisem užival navadne remuneracije, temveč „stalno remuneracijo“ („ständige Remuneration“ § 5). Gre za bistvo te doklade.

Že višje ad 1) citirane postavbe določuje v tem pogledu: § 10. šolske novele (drž. zak. z dne 2. maja 1883, št. 53): „Mit besonderer Rücksicht auf die Bedürfnisse des Ortes können mit einzelnen Schulen, Anstalten zur Pflege, zur Erziehung und zum Unterrichte noch nicht schulpflichtiger Kinder, sowie spezielle Lehrkurse für die der Schulpflichtigkeit entwachsene Jugend verbunden werden.“

Točka 4. naredbe nauč. m. z dne 10. aprila 1885, št. 1985: „betreffend die Einrichtung der nach § 10 des Gesetzes vom 2. Mai 1883 mit allg. Volks- und mit Bürgerschulen zu verbindenden Kurse für die der Schulpflicht entwachsene Jugend“ slove: die ... Lehrkurse unterstehen der für Volksschulen eingesetzten Schulaufsicht; dem Leiter der Schule obliegt die unmittelbare Leitung des Lehrkurses.

Točka 8. iste naredbe:

Die Landesschulbehörden werden bis auf weiteres ermächtigt, die Statuten der speziellen Lehrkurse zu genehmigen. Posebna naredba nauč. min. z dne 10. aprila 1885, št. 1985, na deželne oblasti je priporočila uvaževanje med drugimi sledečega momenta:

In jedem Falle ist der ... Grundsatz festzuhalten, daß die pädagogische Leitung des mit einer allg. Volksschule oder mit der Bürgerschule verbundenen speziellen Lehrkurses dem Leiter der betreffenden Volksschule gegen eine z u b e s t i m m e n d e Remuneration zukommt.“

Naredba nauč. min. z dne 26. junija 1903, št. 22.503, poudarja v uvodu: „Es hat sich die Notwendigkeit ergeben, die Bestimmungen der h. o. Vdg. v. 10. April 1885, Zl. 1985, ... in einer den Bedürfnissen der Gegenwart entsprechenden Weise zu ergänzen und auszubauen“, in ukazuje v § 4. glede honoriranja ravnatelja za vodstvo kurza: Bei Sicherstellung der Mittel zur Erhaltung des letzteren (Direktors) ist auch auf die Aussetzung einer entsprechenden Remuneration für diese Mehrleistung Bedacht zu nehmen.“

Končno določuje od dež. š. sveta aprobirani statut kurza, ki sem ga vodil, v § 5.:

Der verantwortliche pädagogisch-didaktische Leiter des Unterrichtes ist der jeweilige Direktor der Bürgerschule in Gurfeld. Ihm obliegt ... der Leiter besorgt ... Für seine Mühewaltung bezieht der Direktor als Leiter des einjährigen Lehrkurses eine ständige Remuneration von jährlich 100 K.

Iz teh zakonovih določb sledi:

a) da sem užival doklado 100 K za vodstvo, kot voditelj enoletnega učnega kurza, torej za enako funkcijo, kakor funkcijsko doklado za vodstvo 3 razredne meščanske šole v smislu § 41 drž. zak. z dne 30. aprila 1886, št. 11, ki se mi je štela v pokojnino;

b) da je bila uživana doklada stalna, ker je tudi učni kurz stalna institucija in organično spojena s stalno 3 raz. meščansko šolo;

c) da nisem imel pravice temveč dolžnost, prevzeti kot ravnatelj m. š. tudi vodstvo kurza, da po zakonu nisem smel odkloniti vodstva, temveč sem se tej novi funkciji moral podvreči; funkciji ravnatelja m. š. in voditelja kurza sta po zakonu nerazdružljivi, ravnatelj postane ipso facto voditelj kurza.

Ti znaki sestavljajo na eni strani bistvo „funkcijske doklade“, ki se na Kranjskem štejejo v pokojnino, na drugi strani pa izključujejo pojmov pokojnino neuračunljive remuneracije, ki mora vsekakor biti le honoriranje opravka, ki si ga je učitelj prostovoljno naprtil, za katero se je sam potegoval.

Ako se končno upošteva še besedilo najnovejše naredbe z dne 26. junija 1903, št. 22.503 (ist auf die ... Remuneration für diese Mehrleistung Bedacht zu nehmen), potem se pride do zaključka, da zakonodajalec ne smatra vodstva kurza za samostojen opravek, temveč za pomnožitev ravnateljskih dolžnosti, torej tudi doklade 100 K ne za posebno funkcijsko doklado, temveč za povišek ravnatelju pristoječe funkcijske doklade. Kot tak pa deli z njo pravno usodo.

Do te interpretacije sili tudi ratio ministrstva, ki name-rava iz teh enoletnih učnih kurzov, ako dovoli zakonodajalec ustanovitev štirirazrednih mešč. šol, napraviti četrti razred m. š. Da bo ravnatelj 4 razr. m. šole užival višjo funkcijsko doklado od ravnatelja na 3 razr. m. šoli je očitno.

Gospa Hotschevar je tudi zagotovila glavnico 60.000 K za vzdrževanje dopolnujočega razreda na m. šoli v eni ali drugi pravni obliki.

Ker je torej argumentacija nauč. min. tudi v tem pogledu kriva, se mi je imela odmeriti pokojnina od zneska 3160 K, in je izpodbijani sklep neveljaven.*

Na podlagi izvedenega stavi vdani predlog:

Visoko upravno sodišče blagovoli izpodbijani ministerialni odlok razveljaviti.

Podpis.

* * *

Tej obravnavi je predsedoval c. kr. senatni predsednik pl. Jacobi; votanti so bili: dvorni svetniki dr. Balko, vitez pl. Falser, Malnič (rodom goriški Slovenec) in pl. Weiß; zapisnikar adjunkt Rohrer. Tožitelja, ki je bil tudi sam navzoč, je zastopal in zagovarjal še dunajski advokat dr. pl. Kozich (rodom Hrvat); naučno ministrstvo je zastopal podtajnik dr. Womela.

Najprvo so se prečitale iz pritožbe najmarkantnejše točke; potem tisti stavki iz razlogov vpokojenja ravnatelja Lapajnet, s katerimi je bil on najbolj poornjen.

Nato je dobil besedo dr. Kozič, ki je v logičnih in pre-pričevalnih stavkih najboljše oblike dokazoval nezakonnost vladnega postopanja, poudarši posebno to, da je bil ravnatelj Lapajne dolgo dolgo dobo let neomadeževan in da je vse storil, kar se je od njega zahtevalo, da se je skoziinskozi le zakonov držal itd. Vlada bi mu bila morala dovoliti, ker že drugega sredstva Lapajne ni mogel v svojo obrambo več najti, da bi bil pred c. kr. izpraševalno komisijo nanovo dokazal svojo učno sposobnost.

Vladni zastopnik, ki je prav mogočno govoril, tudi ni zanimal, da ne bi bil ravnatelj Lapajne več „učno sposoben“, ampak za „službo porabljen“ ni več. S tem je menda hotel reči: Zmožen in porabljen bi bil še, a učna uprava ga več ne mara uporabljati. Zastopnik ministrstva je še povedal, da je došlo na ministrstvo še po vpokojitvi ravnatelja L. od deželnega šolskega sveta raznovrstno počrudenje njegove osebe. Naravno, ker se je deželni šolski svet bal, da pogori pri upravnem sodišču.

Ravnatelj Lapajne je tudi dobil besedo in poudarjal, kako se je trudil na svoji nemški šoli s slovenskimi otroki, kako je bil z njim zadovoljen okrajni šolski svet, ki ga je nastavil, plačeval in ki ni nikdar predlagal njegove vpokojitve, in kako so bili vsi deželni šolski nadzorniki (pred Levcem) z njim zadovoljni itd. itd.

Ta ustna obravnava je trajala eno uro.

Nato se je senat, v katerem je bil poročevalec Slovenec Malnič, umaknil k svojemu tajnemu posvetovanju. In čudno, čez vse čudno! To posvetovanje je trajalo skoro dve uri, iz česar se sme sklepati, da predlog poročevalčev, naj se je ta glasil že tako ali tako, prisnatu ni obveljal.

Senat se je po tem dolgem posvetovanju povrnil v sodno dvorano, kjer je razglasil predsednik razsodbo, ki se je glasila: Pritožba se kot neutemeljena zavrne.

Iz razlogov, ki to razsodbo utemeljujejo, navajamo, da se je upravno sodišče prepričalo, da je bil deželni šolski svet že pri prvi vpokojitvi (16. marca 1905) navedel razloge, da po § 53. državnega šolskega zakona šolske gosposke niso dolžne, pustiti učitelja k novemu izpitu, če on sam to želi, da remuneracije (četudi so stalne) ne pridejo v poštev, kadar se pokojnina odmeri itd. itd.

* * *

Cela obravnava je bila jako zanimiva. Ugodnega izida tožiteljsam ni pričakoval; zakaj ugled c. kr. učne uprave bi bil preveč trpel, ako bi bil s svojo pritožbo prodrl.

Sicer se je bil pred leti tudi istrski učitelj v enaki zadevi obrnil na upravno sodišče, a tudi brez zmage. Ali je tudi on imel prepričanje o svoji nedolžnosti kakor ravnatelj Lapajne, nam ni znano.

Pisarna.

LVII.

Vprašanje: Pri nas smo dobili letos še enega duhovnika (kaplana) in sedaj bo zahteval župnik dvakrat v tednu „šolarske maše“. Prosim pojasnila, sem li dolžan jaz ali gđ. tovarišica otroke pri mašah nadzorovati? Kako se naj odgovorim? To bi bilo za učiteljstvo nekaj novega dela in skrbi.

Odgovor: V zadevah božje službe in božjeslužnih vaj, ki se jih naj udeležijo učenci pod nadzorstvom učiteljstva, nista

kompetentni niti domače učiteljstvo niti duhovščina, marveč le c. kr. okrajni šolski svet. Če dobite od te šolske gosposke obvestilo, oziroma ukaz, da bo dvakrat na teden šolarska maša, tedaj je dolžnost šolskega vodstva, da preskrbi potrebno nadzorstvo šolske mladine pri dotičnih mašah. Kakšno naj bo to nadzorstvo, oziroma kdo naj nadzoruje šolarje, to določi domača učiteljska konferenca ali pa šolsko vodstvo.

LVIII.

Vprašanja: 1. Ali šolski voditelj mora pismeno prositi za dopust in prošnjo predložiti vsakemu udu krajn. šol. sveta v podpis? To zahteva župnik, ki je krajni šol. nadzornik.

2. Ali ima šolski voditelj pravico naročiti s a m tiskovine? Krajni šolski svet jih je kar naročil, ne da bi povprašal šol. voditelja, kaj in koliko. Ako ni o tem nobene določbe, moramo izposlovati tak odlok.

3. Krajni šolski svet mi je odrekel vse pisarniške potrebščine, kakor papir, peresa, tinto itd. s pretvezo, da imam itak voditeljsko doklado. Kaj naj ukrenem, da pridem do poplačila teh izdatkov?

4. Šola je večrazrednica in nima ne pisarne ne sobe za učila. Učil je precej, kam naj jih spravljam, da se ne pokvarijo. Prepustil sem eno sobo z namenom, da bo notri pisarna, in sem zahteval, da naj skrbe za kurjavo pisarne. Krajni šol. svet mi je kratkomalo rekel: V šoli pišite ali pa v svojem stanovanju. Pozimi sem večinoma v kuhinji, kjer je toplo, zvečer šele zakurim v spalnici. Ene sobe sploh ne kurim, le če bi pisal v nji. Dosedaj so dajali v ta namen 2 sežnja drv, sedaj pa so (novi kraj. šol. udje) tudi to odklonili. Ali sem primoran v šolski sobi pisati (ki po šoli tudi omrzne), ali moram svoje stanovanje, ki ni sicer kurjeno, v ta namen kuriti?

A. P. G.

Odgovori: 1. Prositi se mora; ali ustno ali pismeno, o tem ni določbe. Prošnja se predloži le predsedniku. Ali jo sam reši ali pa predloži skupnemu krajnemu šol. svetu, to je njegova stvar.

2. Ker krajni šolski svet tiskovine plačuje, ima tudi pravico, naročiti jih. Toda njegova dolžnost je, naročiti take, kakršne so predpisane, in v pravi množini. Ako stori napake, naj se šolski voditelj pritoži.

3. Kar potrebuje šolski voditelj teh potrebščin za šolo, jih mora krajni šolski svet plačati.

4. V tej točki pa je Vam težko svetovati, ker v zadevi šolske pisarne in sobe za učila ni v zakonih določil. V tej zadevi je treba, da se sporazumete s krajnim šolskim svetom, s katerim sploh kaže, da dobro izhajate, ker je on vendar Vaša prva, četudi najnižja predpostavljena šolska oblast.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Učiteljski krožek Št. Vid pri Ljubljani ima svoj sestanek v četrtek, 17. t. m. popoldne ob 4. uri v gostilnici pri „Slepem Janezu“.

Gostje dobro-došli! Na snidenje!

Učiteljsko društvo za šolski okraj Rudolfovo zboruje v četrtek dne 17. oktobra t. l. ob 1. uri popoldne v dekliški šoli v Rudolfovem. Vzpored:

1. Kako naj se poučuje kmetijstvo v ljudski šoli, predava g. R o h r m a n n.

2. Poročilo o „Zavezinem“ zborovanju v Radovljici, poroča M a t k o.

3. Slučajnosti.

K polnoštevilni udeležbi vabi

o d b o r.